

Maria Marianorum.
***Problem chrystotypiczności i eklezjotypiczności
maryjnego charyzmatu księży marianów***

(fragment książki wyd.: Lublin-Warszawa 2001, s.19-29)

Rozdział I

Maryjny charyzmat marianów w świetle poglądów wybranych przedstawicieli Instytutu

Paragraf I

Ojciec Stanisław Papczyński

Maryjny charyzmat ojca Stanisława Papczyńskiego jako założyciela zakonu marianów ma decydujące znaczenie w procesie zapoczątkowania i kształtowania się maryjnego charyzmatu tego instytutu zakonnego. Biorąc to pod uwagę zapoznamy się w tym paragrafie z maryjnym wymiarem charyzmatu założyciela marianów, jak również zastanowimy się nad typem maryjności tego charyzmatu.

Najpierw należy ustalić, jakie miejsce zajmowała Matka Boża w duchowości ojca Stanisława Papczyńskiego w okresie poprzedzającym moment otrzymania przez niego od Boga wezwania do założenia zakonu marianów. Pozwoli to na ustalenie czynników jakie wpłynęły na kształtowanie się maryjnego charyzmatu założyciela marianów. Przechodząc kolejne etapy życia ojca Papczyńskiego z okresu „przedmariańskiego” trzeba prześledzić, jaki wpływ na jego duchowość maryjną miały kolejne środowiska, w których przebywał, a więc rodzina, kolegia jezuickie i zakon pijarów. Ponadto maryjność ojca Papczyńskiego można poznać jeszcze pełniej w świetle jego przeżyć i pism¹.

Założyciel marianów Stanisław Papczyński (imię chrzestne – Jan) urodził się 18 maja 1631 roku w miejscowości Podegrodzie koło Starego Sącza, w diecezji krakowskiej². W tym czasie na południu Polski bardzo była rozwinięta cześć Najświętszej Maryi Panny. W chwili jego narodzin w okolicy tej znajdowało się dziewiętnaście sanktuariów maryjnych³. Pielgrzymowali do nich przedstawiciele wszystkich grup społecznych. W miejscach tych uczono się miłości do Maryi i doświadczano Jej skutecznej pomocy, a potem zanoszono te przekonania do rodzinnych domów⁴.

Papczyński otrzymał staranne wychowanie chrześcijańskie, zwłaszcza dzięki matce, która poświęciła go Jezusowi i Matce Najświętszej oraz rozwijała w nim od dzieciństwa zainteresowanie kultem Bożym i nabożeństwem do Matki Bożej. Za przyczyną Najświętszej Maryi Panny – jak wierzył – otrzymał liczne łaski od Boga i został wybawiony w okresie dzieciństwa i młodości od wielu niebezpieczeństw. Jako dziecko nie wykazywał żadnych zdolności do nauki; dopiero po usilnych modlitwach za sprawą wstawiennictwa Matki Bożej uzyskał łaskę postępu w nauce i nawet z bardzo dobrymi wynikami ukończył trzyletnią szkołę parafialną w Podegrodziu⁵. W latach 1646-1654, z krótkimi przerwami, sługa Boży wychowywał się i kształcił w kolegiach jezuickich w Jarosławiu, Lwowie i Rawie Mazowieckiej⁶. Niewątpliwie, szczególnie cześć jezuitów dla Niepokalanego Poczęcia NMP, wywarła znaczny wpływ na kształtowanie się duchowości maryjnej przyszłego założyciela zakonu pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia NMP. Przypuszcza się, że ojciec Papczyński należał do sodalicyj mariańskiej, a więc stowarzyszenia, które jezuita zazwyczaj organizowali dla alumnów swoich kolegiów. Sodalicyjne zebrania i praktyki pobożności maryjnej

zapewne były okazją do pogłębienia jego nabożeństwa do Matki Bożej, szczególnie w aspekcie tajemnicy Niepokalanego Poczęcia⁷. Był to – jak się zdaje – następny etap rozwoju jego maryjności, która z pobożności uczuciowej i biernej w dzieciństwie przekształciła się teraz w konkretne naśladowanie Maryi i maryjne apostołstwo⁸.

Nie można pominąć wpływu duchowości pijarskiej na kształtowanie się maryjnej duchowości Papczyńskiego. Pierwszy kontakt z pijarami nawiązał on w latach 1649-1650 w Podolińcu, gdzie przebywając przez kilka miesięcy w ich kolegiach skończył trzecią klasę gramatyki⁹. Pobożność maryjna zajmowała ważne miejsce w programie wychowawczym szkół pijarskich. Nabożeństwo uczniów do Matki Bożej miało możliwość rozwoju w sodalicjach mariańskich, zakładanych we wszystkich ośrodkach wychowawczych pijarów. Celem sodalicji było oddawanie czci Najświętszej Maryi Pannie, przede wszystkim jako Matce Boga i Matce ludzi. Sodalicja stanowiła też wspaniały środek do wychowywania uczniów do czystości obyczajów i prowadzenia doskonalszego życia chrześcijańskiego. Uczniowie szkół pijarskich odmawiali koronkę dwunastu gwiazd, ułożoną przez św. Józefa Kalasantego¹⁰.

Modlitwa ta jest piękną syntezą teologiczną, której centrum stanowi tajemnica Wcielenia. Koronka dwunastu gwiazd uwypukla dwie podstawowe prawdy maryjne: Boże Macierzyństwo i Niepokalane Poczęcie¹¹. Podobna atmosfera duchowa panowała także w kolegium pijarów w Podolińcu, gdzie właśnie kształcił się Papczyński. Jego powołanie do zakonu pijarów – jak się wydaje – zrodziło się podczas jego pobytu w Podolińcu w latach 1649-1650. Ostatecznie wstąpił do ich nowicjatu 2 lipca 1654 roku¹². Na jego decyzję wpłynął prawdopodobnie maryjny charakter tego zakonu, podkreślony już w jego nazwie: Zakon Ubogich Kleryków Regularnych Matki Bożej od Szkół Pobożnych. Ten charakter musiał odpowiadać Papczyńskiemu, dla którego kult maryjny stanowił ważny element życia wewnętrznego. Na maryjny charakter pijarów wpłynęła mocno postawa św. Józefa Kalasantego – założyciela pijarów, który pozostawił nazwisko rodzinne i chciał nazywać się po prostu Józef od Matki Bożej; poza tym Kalasanty przyzywał często opieki Najświętszej Maryi Panny, posługując się tytułem „Matka Boża”, a w życiu wspólnoty zakonnej przywiązywano wielkie znaczenie do kultu maryjnego¹³. Wstępując do nowicjatu pijarów Papczyński otrzymał imię zakonne „Stanisław od Jezusa Maryi”¹⁴, które cenił sobie wysoko, zachowując je także później jako marianin. Pod koniec pierwszego roku nowicjatu (lipiec 1655) Papczyński został posłany do Warszawy, by uczyć na studium teologii, działające przy klasztorze św. Antoniego ojców franciszkanów obserwantów (reformatów)¹⁵. Franciszkanie byli w tym czasie znani w Polsce jako obrońcy prawdy o Niepokalanym Poczęciu NMP, a więc zasadnie można domniemywać, że ojciec Papczyński przyswoił sobie właśnie tam solidną doktrynę na temat tego przywileju Maryi. Pierwsze śluby zakonne złożył 22 lipca 1656 roku i w tym samym roku otrzymał święcenia niższe aż do subdiakonatu włącznie, podczas gdy święcenia diakonatu i kapłaństwa otrzymał w 1661 roku. Po ukończeniu studiów teologicznych pełnił obowiązki nauczyciela retoryki w kolegiach pijarskich, najpierw w Podolińcu (1658-1660), następnie w Rzeszowie (1660-1662) i wreszcie w Warszawie (1663-1669)¹⁶.

Jak wspomniano wyżej, pijarzy tworzyli koła Sodalicji Mariańskiej we wszystkich prowadzonych przez siebie szkołach. Zrzeszały one wybrane grupy uczniów, zapisujących się do nich z własnej ręki. Taka sodalicja istniała również w kolegium pijarów w Rzeszowie. Ojciec Papczyński wygłosił tam w 1661 roku do członków sodalicji kazanie zatytułowane „Pochwała Bogarodzicy”¹⁷. Kazanie to świadczy o wielkiej czci i miłości młodego kapłana do Najświętszej Maryi Panny; posłuchajmy: „Jakże bardzo zajaśniała miłość ku nam Najdoskonalszej Dziewicy! Jak wielkie umiłowanie nas! Jak wielki wzgląd na nasze zbawienie! Któż, na Boga, spośród śmiertelnych, nie postara się o to, żeby tak czulej, tak dobroczynnej, tak zbawiennej Pani na wszelki sposób nie kochać, nie czcić, nie uwielbiać?”¹⁸. Sługa Boży zachęcał swoich uczniów, aby byli gorliwymi czcicielami Matki Bożej: „Bierzcie się do dzieła, abyście nie zaniedbywali niczego dobrego, które możecie uczynić ku czci tej Dziewicy. Obyście więc służyli Jej z takim mężnym duchem, z jakim Ona, jak sądzić należy, znosiła męki, gdy Syna Jej torturowano”¹⁹.

Papczyński, nauczając retorykę w kolegium pijarskim posługiwał się ułożonym przez siebie podręcznikiem zatytułowanym „Regina Artium”, który w wersji skróconej został opublikowany

pod tytułem „*Prodromus Reginae Artium*” w 1663 roku²⁰. Słowa dedykacji, umieszczonej przez sługę Bożego na początku tej książki, stanowią jeszcze jeden dowód maryjnego ducha założyciela marianów, a szczególnie jego czci wobec tajemnicy Niepokalanego Poczęcia Maryi: „Przedwiecznego Słowa Rodzicielce Pobożnie Wymownej Dziewicy Maryi bez żadnej zmyzy poczętej Tego Wysłannika Królowej Sztuk Jej ubogi ze ślubu Stanisław w ofierze składa. Spraw, o Przczysta Mądrości Rodzicielko, abym dobrze żył i abym dobrze mówił”²¹. W tym samym podręczniku retoryki znajduje się krótki epigram, w którym autor formułuje dowód na Niepokalane Poczęcie z jego skutków²². Jest prawie pewne, że epigram nie był ułożony jedynie po to, aby dać przykład pewnej formy retorycznej. Przypuszcza się, że dopiero po jakimś czasie wykorzystał Papczyński ten epigram do takiego celu, gdyż pierwotnie – jak się zdaje – ułożył go w porywie pobożności z pragnieniem obrony Niepokalanego Poczęcia NMP wobec ataków tego przywileju maryjnego ze strony jakiegoś teologa „maculisty”²³. Tekst tego epigramu poprzedzony jest słowami: „*Probatum etiam ex consequentibus B.V.Maria sine macula concepta hoc epigrammate*”²⁴.

Obok działalności pedagogicznej ojciec Papczyński prowadził w latach 1663-1667 w Warszawie przy kościele ojców pijarów Bractwo Matki Bożej Łaskawej, które miało między innymi na celu uproszenie u Matki Bożej Łaskawej obrony „od morowego powietrza, chorób i wszelkiego utrapienia”²⁵. Część czasu poświęcił staraniom, aby ukazały się nowe wydania jego podręcznika retoryki²⁶. Warto dodać, że w 1665 roku dołączył do trzeciego wydania „*Prodromus Reginae Artium*” dwa kazania o Niepokalanym Poczęciu Maryi²⁷. We wrześniu 1669 roku ojciec Papczyński został przeniesiony przez przełożonych z Warszawy do Kazimierza pod Krakowem i tam przygotował czwarte wydanie wspomnianego podręcznika retoryki. Ponadto interesował się w tym czasie drugim wydaniem książki Dominika Kochanowskiego zatytułowanej „*Novus asserendae Immaculatae Conceptionis Deiparae Virginis Modus*”. Wyraził to przez dołączenie do swego poematu, który zatytułował „*Triumphus Sine Originali Conceptae Magnae Virgini, nova methodo, celeberrime adornatae*”²⁸. Poemat ten wyraża jego entuzjazm dla przywileju Niepokalanego Poczęcia Maryi i dla sposobu w jaki Kochanowski przeprowadził wywód²⁹. Nie trudno znaleźć związek ideowy między tematyką poematu „*Triumphus*” a zakonem Niepokalanego Poczęcia, założonym potem przez sługę Bożego. W rzeczywistości podstawową ideą zawartą w projekcie dotyczącym założenia zakonu, a ujawnionym przez ojca Stanisława Papczyńskiego 11 grudnia 1670 roku, była promocja Niepokalanego Poczęcia NMP³⁰.

Po tym faktograficznym wprowadzeniu warto zapoznać się – choćby zarysie – z charakterem maryjnego charyzmatu ojca Papczyńskiego jako założyciela marianów. Elementy do opracowania teologii charyzmatu ojca Papczyńskiego jako założyciela marianów znajdujemy w jego wspomnieniach zatytułowanych: „*Fundatio Domus Recollectionis Clericorum B.M.V. sine macula conceptae*”³¹, gdzie oświadcza, że Bóg posłużył się nim jako „narzędziem” dla założenia nowego zaaku³², ponieważ „w jego duszy była zarysowana wizja dotycząca utworzenia Zgromadzenia Niepokalanego Poczęcia NMP”³³ i że „szukał sposobów do dania początków Towarzystwa Niepokalanego Poczęcia uformowanego w jego duszy przez Ducha Świętego”³⁴. W czasie formalnego aktu zwolnienia z zakonu pijarów w dniu 11 grudnia 1670 roku ojciec Papczyński przedstawił w specjalnym oświadczeniu „*oblatio*” swoje pragnienie kontynuowania powołania w zakonie, który zamierzał założyć³⁵. Nie wiemy dokładnie, kiedy otrzymał od Boga natchnienie do założenia nowej rodziny zakonnej. W świetle dokumentów jedno jest pewne, że pragnienie założenia nowego zakonu nie było przyczyną jego wystąpienia od pijarów³⁶. Czekając przez około rok na zwolnienie ze ślubów w tym zakonie miał czas na zastanowienie się, jak spędzić resztę swego życia. Nie mając jakichś własnych planów na przyszłość powierzył Bogu sprawę wyboru tego, co przyniosłoby większą chwałę Bożą i więcej dobra dla Kościoła. Tekst „*oblatio*” ujawnia maryjny charyzmat ojca Papczyńskiego jako założyciela: członkowie nowego zakonu mają się nazywać „księża marianie”, a sam zakon ma nosić tytuł „Niepokalanego Poczęcia”. Maryjny charyzmat ojca Papczyńskiego jawi się w świetle tego dokumentu nie tylko w fakcie podjęcia decyzji założenia Towarzystwa Księży Marianów Niepokalanego Poczęcia, lecz także w słowach, w których deklarował się jako „sługa Najświętszej Maryi Panny”, wyznawał wiarę, iż „Najświętsza

Boża Rodzicielka Maryja została poczęta bez zmazy pierworodnej”. Oświadczył, że jest gotów bronić czci Niepokalanego Poczęcia z poświęceniem własnego życia³⁷.

Dotychczasowe rozważania o duchowości maryjnej ojca Papczyńskiego, a zwłaszcza tekst „oblatio” pokazują, że dominuje tam chrystotypiczny model pobożności maryjnej. Ojciec Papczyński miał zamiar realizować go z większą intensywnością w zakonie, który pragnął założyć.

W latach 1671-1673 ojciec Papczyński szukał sposobu realizacji swego specyficznego maryjnego charyzmatu w zakresie szerzenia kultu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny i podjął wstępne przygotowania do urzeczywistnienia swego nowego powołania. Po opuszczeniu pijarów przebywał dalej w Krakowie, pełniąc obowiązki kapelana arcybiskupstwa Niepokalanego Poczęcia NMP przy kościele św. Jakuba na Kazimierzu³⁸. Nie znajdując jednak wystarczającego poparcia ze strony władz kościelnych w Krakowie do realizacji swego projektu założenia nowego zakonu, przeniósł się w lecie 1671 r. do diecezji poznańskiej, gdyż liczył na pomoc jej ordynariusza, biskupa Stefana Wierzbowskiego³⁹. Biskup poznański uzależnił sprawę założenia nowego zakonu na terenie swojej diecezji od pozwolenia Stolicy Świętej, dlatego też ojciec Papczyński starał się o nie przez dwa lata (1671-1673)⁴⁰. Przebywając na terenie ówczesnej diecezji poznańskiej pełnił obowiązki kapelana na dworze Jakuba Karskiego w Luboczy. Tam we wrześniu 1671 roku w kaplicy przed obrazem Matki Bożej Niepokalanej obłąkł za zgodą biskupa biały habit. Taki kolor habitu wydawał się najbardziej odpowiedni do świadczenia o niepokalaności Maryi⁴¹.

Danych na temat maryjnego charyzmatu zakonu, jego charakteru i sposobu realizacji charyzmatu dostarcza list ojca Papczyńskiego współbraci w Puszczy Korabiewskiej z 19 kwietnia 1690 roku, w którym zaleca gorąco swoim współbraciom „nabożeństwo do Najświętszej Dziewicy”, w tym odmawianie codziennie po posiłku cząstki różańca, a Litanii Loretańskiej podczas Mszy czytanej za zgromadzenie⁴². Pewne światło na ten problem rzucają też listy ojca Papczyńskiego kierowane w latach 1691-1692 do franciszkanów, do Kongregacji Biskupów i Zakonników oraz do papieża Innocentego XII z prośbą o przyłączenie marianów do zakonu mniszek Niepokalanego Poczęcia NMP⁴³. Materiału do rozważań na temat charakteru maryjnego charyzmatu marianów dostarczają także dwa testamenty ojca Papczyńskiego. W pierwszym z nich z 9 grudnia 1692 roku powierzył opiece Matki Bożej siebie i swoje zgromadzenie w następujących słowach: „Ściele się do stóp Najwybrańszej Dziewicy Bożej Rodzicielki Maryi z całym naszym małym Zgromadzeniem Jej Niepokalanego Poczęcia na całą wieczność błagając ze łzami o łaskawość, wstawiennictwo, kierownictwo, najskuteczniejszą obronę, a w godzinę śmierci od zasadzek nieprzyjaciół dla mojej najzyczliwszej i najpotężniejszej obrony, i od wszelkiego zła doczesnego, i wiecznego, zwłaszcza o uwolnienie od kar mi należnych, błagając ze łzami o przebaczenie, miłosierdzie, łaskę i bezgraniczną pobłażliwość i o żywot wieczny przez śmierć najboleśniejszą Jej Syna i przez najboleśniejsze cierpienie Jej samej, i o szczęśliwość Świętych Obcowania”⁴⁴. Swym współbraciom zalecał „cześć dla Dziewicy bez zmazy Poczętej” i „upodobanie” w Niej jako „Najwybrańszej Dziewicy Rodzicielce, Matce miłosierdzia, jedynej Nadziei i ucieczce wszystkich grzeszników”⁴⁵. Natomiast w „Testamencie drugim” sługi Bożego z lat 1699-1701 istotne znaczenie dla naszego tematu mają uwagi skierowane pod adresem ojca Joachima Kozłowskiego: „Jeśli więc ojciec Joachim ponownie za zgodą ojców zostanie zatwierdzony na koadiutora, wówczas zobowiązuję go pod karą strasznego sądu Bożego, aby mi niczego nie zamieniał w habitcie, tytule zakonu, ani nie ośmielał się niegodziwie niweczyć czci Najświętszej Panny Maryi, którą jej Majestatowi, chociaż niegodni oddajemy przez odmawianie Oficjum o Niepokalanym Poczęciu i całego Różańca”⁴⁶.

Maryjny charyzmat założyciela marianów charakteryzuje zasadniczo chrystotypiczność, przejawiająca się głównie we wzywaniu wstawiennictwa Matki Bożej, oddaniu się Jej i składaniu „ślubu krwi” w obronie prawdy o Jej Niepokalanym Poczęciu, choć można dopatrzeć się w nim także wątków eklezjotycznych⁴⁷.

¹ Na temat maryjnej pobożności i poglądów mariologicznych ojca Papczyńskiego pisali m.in.: C. Sipovich, *The Contribution of the Servant of God Fr. Stanislaus of Jesus and Mary Papczyński to the dogma of the Immaculate Conception of the B.V.M.*, „Collectanea Mariana” 2(1951/1952)52-58; H. Eichler, *Duchowe macierzyństwo Niepokalanej w pismach Sługi Bożego ojca Stanisława od Jezusa Maryi Papczyńskiego*, Włocławek 1961 (mps Biblioteki Marianów w Lublinie); J. Bukowicz, *Cześć Niepokalanie Poczętej Matki Bożej w życiu Ojca Stanisława Papczyńskiego*, „Immaculata” I(1965)nr 7, 10-15; J. M. Morais, *Nossa Senhora na obra do fundador da Congregacao dos CC. RR. Marianos sob o titulo da Imaculada Conceicao da B.V.Maria*, Roma 1968 (mps Archiwum Generalnego Marianów w Rzymie); Z. Żywica, *Maryjność w życiu i pismach o. Stanisława Papczyńskiego założyciela marianów (1631-1701)*, Lublin 1976 (mps Biblioteki KUL).

² Por. *Summarium de vita, virtutibus, fama sanctitatis et signis Servi Dei Stanislai a Jesu Maria Papczyński ex documentis in positione editis concinnatum*, w: *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, Positio Stanislai Papczyński*, Romae 1977 [dalej: PSP], XXIX.

³ Do najbardziej znanych należały: Nowy Sącz, Tuchów, Stara Wieś, Kraków, Staniątki, Kalwaria Zebrzydowska, Maków, Rychwałd i Ludźmierz. Obrazy, znajdujące się w tych sanktuariach zostały z czasem uczczone koronami. Por. M. Tarnawska, *O. Stanisław Papczyński na tle swoich czasów*, Penrhos Home 1962, 1, 15, 16.

⁴ Por. *Summarium*, PSP XXX; J. Kumala, *Rozmiłowany w Niepokalanej. Sługa Boży o. Stanisław Papczyński*, „Róża Maryi” 44(1988)nr 5, 165.

⁵ Por. *Summarium*, PSP, XXX.

⁶ Tamże, XXX n.

⁷ Por. Z. Żywica, *Pobożność maryjna o. Stanisława Papczyńskiego* (mps Biblioteki KUL), 53 n.

⁸ Por. Z. Żywica, *Pobożność maryjna o. Stanisława Papczyńskiego – założyciela Zakonu Marianów (1631-1701)*, „Róża Maryi” 45(1989)nr 9, 288.

⁹ Por. *Summarium*, PSP XXXI.

¹⁰ Por. *Dichiarazione sul carisma calasanziano*, w: *Dichiarazioni e decreti del capitolo generale speciale dell'ordine dei chierici regolari poveri della Madre di Dio delle scuole pie*, Roma 1970, 58.

¹¹ Por. A. Sapa, *Teologia spirituale pedagogica di san Giuseppe Calasanzio*, Firenze 1951, 114-116.

¹² Por. *Summarium*, PSP XXXI.

¹³ Por. *Dichiarazione sul carisma*, 58.

¹⁴ Por. *Summarium*, PSP XXXI.

¹⁵ Tamże, XXII.

¹⁶ Tamże, PSP XXXII n.

¹⁷ Por. Tekst łac. *Laus Deiparae Mariae Virginis*, PSP 593-599; tłum. pol.: *Pochwała Bogurodzicy Dziewicy Maryi*, Lublin 1985 (mps powielony Biblioteki Marianów w Lublinie).

¹⁸ *Laus*, 597, tłum. pol. *Pochwała*, 11 n.

¹⁹ *Laus*, 597, tłum. pol. *Pochwała*, 12.

²⁰ Por. *Summarium*, PSP XXXIII.

²¹ Cyt. za współczesnym wydaniem: *Prodromus Reginae Artium*, Romae 1962, 4. Tłum. pol. S. Sydry, *O. Stanisław Papczyński i jego dzieło w świetle dokumentów*, Warszawa 1937, 93.

²² Pol. tłumaczenie tego krótkiego poematu, napisanego pierwotnie po łacinie (por. *Prodromus Reginae Artium*, Cracoviae 1668/70, 181) znajduje się m.in. w: *Marianie 1673-1973*, red. J. Bukowicz, T. Górski, Rzym 1975, 321:

*Dziewico, któż Ci przyzna zmasę pierworodną,
Której myśli chęć złego żadna nie zmasała?
Któraś węża wstrętnego starła stopą,
A która, gdy rodziłaś, ból utracił siły.
Duch Twój, mocą miłości, nie śmierci, wzywany,
Za zgodą Służebnicy sam opuścił ziemię.
Twe ciało w swej całości na zawsze zostanie
I już świeci, uwielbione, w uzyskanym niebie.
Karę pierworodnego grzechu niezmasaną
Czyż Cię kto za zmasaną nim samym brać może?*

²³ Por. PSP, 600 n.

²⁴ Tamże, 601.

²⁵ Por. Z. Żywica, *Maryjność w życiu i pismach*, 67 n.

²⁶ Por. *Summarium*, PSP, XXXV.

²⁷ PSP, 601.

²⁸ Tamże, 601 n.

²⁹ Tamże, 602. Oto kilka wierszy tego poematu:

*Io triumphe! Mariano sub pede
Draconis infesti caput
Gemit: canamus absque labe conditae.*

*Io triumphe! VIRGINI.
Non potuit cerastes stygius inficere suo
Primos Parentes toxico:
Non potuit afflavisse magnam Virginem;
Dei Parentem VIRGINEM;
Nascuntur omnes, quot quot ex lumbis Adae
Nascuntur, irae filii:
Ex matre nata gratiosi nominis
Est Nata, VIRGO Gratiae.
Quae culpa totum polluit hominum genus,
Abest abest a VIRGINE.
Concepta naturae ordinem contra fuit;
UT ipsa concepit DEUM.*

³⁰ Tamże, XXXVII n.

³¹ PSP, 358-368.

³² Tamże, 358.

³³ Tamże, 359.

³⁴ Tamże, 361.

³⁵ Por. *Summarium*, PSP XXXVII n.

³⁶ Por. PSP, 211.

³⁷ Tamże.

³⁸ Por. G. Navikevičius, *Stanislao di Gesu Maria Papczyński (1631-1701). Scolopio e Fondatore della Congregazione dei Padri Mariani*, Roma 1960, 149 n.

³⁹ Por. J. Kałowski, C. Krzyżanowski, *Papczyński Stanisłao di Gesu Maria*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, VI, Roma 1980, 1172.

⁴⁰ Tamże, 1172 n.

⁴¹ Tamże 1173; *Summarium*, PSP XXXVIII.

⁴² *Lettera dei Servo di Dio ai Mariani residenti nell'Eremo di Korabiew*, PSP, 484 (List do marianów w Puszczy Korabiewskiej, tłum. pol. T. Szostek, mps Biblioteki Marianów w Lublinie, br. pg.).

⁴³ Por. *Supplica rivolta all'Ordine dei Frati Minori*, PSP, 507 (Prośba skierowana do zakonu braci mniejszych, tłum. pol. T. Szostek, mps Biblioteki Marianów w Lublinie, br. pg.); *Supplica [seconda] rivolta alla S. Congregazione dei Vescovi e Regolari*, PSP, 516 (Prośba skierowana do Św. Kongregacji Biskupów i Zakonników, tłum. pol. j.w.); *Supplica rivolta al. Papa Innocenzo XII*, PSP, 518 (Prośba skierowana do papieża Innocentego XII, tłum. pol. j.w.).

⁴⁴ *Testamento spirituale [primo] dei Servo di Dio*, PSP, 487 (Testament duchowy [pierwszy] sługi Bożego, tłum. pol. T. Szostek, mps Biblioteki Marianów w Lublinie, br. pg.).

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ *Testamento [secondo e ultimo] dei Servo di Dio*, PSP, 493 (Testament [drugi i ostatni] sługi Bożego, tłum. pol. T. Szostek, mps Biblioteki Marianów w Lublinie, br. pg.).

⁴⁷ Na takie wątki wskazują w swoich pracach m.in. T. Rogalewski, *Koncepcja życia chrześcijańskiego w pismach o. Stanisława Papczyńskiego*, Warszawa 1980 (mps Biblioteki Marianów w Lublinie), 52-66; A. Pakuła, *Doskonałość zakonna według „Inspectio cordis” Stanisława Papczyńskiego OIC (1631-1701)*, Lublin 1991 (mps Biblioteki KUL), 121-125; J. Kumala, *Rozmówiony w Niepokalanej. Sługa Boży O. Stanisław Papczyński*, „Róże Maryi” 44(1988)nr 5, 165-167.